

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Περὶ τῆς Συνειδήσεως.

Συνείδησις λέγεται ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, διὰ τῆς ὁποίας κρίνομεν περὶ τῆς ἠθικότητος τῶν πράξεών μας, δηλαδή ἂν ἦναι καλαὶ ἢ κακαὶ, καὶ ἂν πρέπη νὰ πράξωμεν τί, ἢ νὰ μὴ πράξωμεν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς ἠθικότητος τῶν πράξεων ἐμποροῦν νὰ διαφέρωσι κατὰ πολλοὺς τρόπους καὶ βαθμοὺς, ἐντεῦθεν γίνονται καὶ διάφορα εἶδη συνειδήσεως. Θεωρητικὴ συνείδησις λέγεται, ὅταν κρίνωμεν ἀπλῶς, ὅτι ἡ πράξις εἶναι καλὴ ἢ κακὴ. Πρακτικὴ δὲ, ὅταν κρίνωμεν ὅτι πρέπει νὰ γένη ἢ νὰ μὴ γένη. Ἐὰν ἡ κρίσις, εἴτε θεωρητικὴ εἴτε πρακτικὴ, ἦναι ἀληθῆς, τότε ἡ συνείδησις λέγεται ὀρθὴ καὶ βεβαία· εἰ δὲ ψευδῆς, τότε λέγεται ἐσφαλμένη. Πάλιν, εἰ ἡ κρίσις μας ἐπιστηρίζεται εἰς λόγους πιθανοὺς, ἡ συνείδησις εἶναι πιθανή. Ἐὰν ἀμφιβάλλωμεν, ἂν ἡ κρίσις μας ἦναι ἀληθῆς ἢ ψευδῆς, ἡ συνείδησις εἶναι ἀμφί-

βο-

βελος· ὑποπτος δέ, ὅταν φοβούμιθα μήπως ἡ πράξις ἦναι κακή.

Ὅταν τὶς κρίνῃ πράξιν τινὰ, ὅτι εἶναι καλὴ ἢ κακή, ἀκολουθῶν τὴν γνώμην καὶ τὸ κῦρος ἄλλου τινός, ὅς τις ἐμπορεῖ νὰ ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, ἢ συνείδησις αὐτοῦ εἶναι πιθανή· διότι, ὅς τις κρίνει οὕτω περὶ τῆς καλῆς ἢ κακῆς πράξεως, πιστεύει ὅτι ὁ λέγων ἐθεώρησε τὴν ἀγαθότητα ἢ κακίαν αὐτῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κῦρος τοῦ λέγοντος ἐμπορεῖ νὰ ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, κρίνεται μόνον πιθανῶς ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι γνωστὴ εἰς αὐτὸν, καὶ ἐντεῦθεν ἡ πίστις τοῦ ἀκούοντος καὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ εἶναι μόνον πιθανή. Πρέπει δὲ νὰ παρατηρῶμεν ἐπιμελῶς, ἂν τὸ κῦρος τῆς λέγοντος ἐμπορῇ νὰ ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, διότι, εἰ ἦναι ἀπταιστον, ὁ πιστεύων δὲν σφάλλει, καὶ ἀκολουθῶν ἢ συνείδησις του εἶναι βεβαία. Τοιαῦτα εἶναι αἱ ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας δεχόμεθα ἀπὸ τὸ κῦρος τῶν ἱερῶν Γραφῶν, διότι ἡ σταθερὰ πρὸς αὐτὰς πίστις γεννᾷ βεβαίαν συνείδησιν. Μᾶλλον δὲ ἢ ἥττον πιθανὴ συνείδησις λέγεται, κατὰ τὸ κῦρος τῶν λεγόντων καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν· δὲν πρέπει

ὅμως τὸ κῦρος αὐτῶν γὰρ μᾶς καταπείθη· ἀπλῶς, ἀλλὰ καθόσον τὸ εὐρίσκόμεν σύμφωνον μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον. Πόσον λοιπὸν ἀνοηταίρου ὅσοι δέχονται ἀκρίτως τρῦς λόγους τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς μεταχειρίζονται ὁδηγοὺς εἰς τὰς πράξεις τῶν, χωρὶς γὰρ ἐξετάζωσι τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν τῶν, ἀλλὰ παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸ ἀπατηλὸν φαινόμενον! Πόσον ἀπάνθρωποι εἶναι καὶ οἱ τοιοῦτοι, οἱ ὅποιοι διευθύνων κακῶς τὴν συνείδησιν τῶν ἄλλων, ἀμαθεῖς ὄντες, ἢ καὶ τὸ χειρότερον, τὸ ἴδιον συμφέρον ἀποβλέποντες!

Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς συνείδησεως γίνεται φανερόν, ὅτι χωρὶς νόμον δὲν ἐμπορεῖ γὰρ ὑπάρχει συνείδησις, διότι συνείδησιν δὲν ἔχομεν, παρὰ καθόσον κρίνομεν πράξιν τινὰ, ὅτι εἶναι καλὴ ἢ κακὴ· ὁ δὲ νόμος εἶναι κανὼν, κατὰ τὸν ὅποῖον διευθύνομεν τὰς πράξεις μας, καὶ αἱ πράξεις ὁμολογοῦνται ἠθικῶς καλαὶ ἢ κακαὶ καθόσον εἶναι σύμφωνοι ἢ ἐναντῖαι μὲ τὸν νόμον. Ἄν λοιπὸν δὲν ἦτο καεῖς νόμος, δὲν ἠθέλεν εἶσθαι οὔτε συνείδησις, οὔτε ὑποχρέωσις, ἀλλ' ἕκαστος ἠθέλε πράττειν τὸ ἀρέσκον, χωρὶς ποσῶς γὰρ συλλογίζεται οὐσιαῶδη ἀγα-

θό-

Δόνητα ἢ κακίαν τῶν πράξεων· ἀλλ' εἶναι
 φυσικὸς νόμος ἐγκεχαραγμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
 εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἄλλοτε ἀπεδείξαμεν·
 εἶναι· λοιπὸν καὶ συνείδησις· Ἀπεδείξαμεν ὁ-
 μαίως ὅτι καὶ οἱ θεῖοι καὶ οἱ ἀνθρώπινοι θε-
 τοὶ νόμοι ἀναφέρονται, τοῦλάχιστον μακρόθεν,
 εἰς τὸν φυσικὸν νόμον· λοιπὸν καὶ οὗτοι οἱ
 νόμοι πρέπει νὰ ᾖναι κανόνες τῆς συνειδήσεώς
 μας· Ἐν τούτων ἐμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν περὶ
 πάσης πράξεως, ἂν ᾖναι καλὴ ἢ κακὴ, καὶ
 νὰ συμπεραίνωμεν, ἂν πρέπει νὰ γένη, ἢ κα-
 μὴ γένη· Οὕτω παραδείγματος χάριν, εἴαν τις
 εἰς περίστασιν τινὰ κρίνη, ὅτι δὲν πρέπει νὰ
 βλάβῃ τὸν ἐχθρόν του, συλλογίζεται οὕτω·
 Ἡ' πράξις, τῆς ὁποίας μ' ἐδόθη εὐκαιρία, εἶ-
 ναι πρὸς βλάβην τοῦ ἐχθροῦ μου· ἀλλὰ τὸ
 βλάπτειν τὸν ἐχθρόν εἶναι ἐναντίον μὲ τῆν
 θέλησιν τοῦ Θεοῦ· λοιπὸν ἢ πράξις, τῆς ὁ-
 ποίας μ' ἐδόθη εὐκαιρία, εἶναι ἐναντία μὲ
 τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ· ὅθεν δὲν πρέπει νὰ
 τὴν ἐκτελέσω·

"Ὅσα εἶπαμεν περὶ τῆς Ὑπερβλητῆς καὶ
 Ἀνυπερβλήτου ἀπάτης, λέγομεν ἐνταῦθα καὶ
 περὶ τῆς συνειδήσεως· ὅστις πράττει μὲ συνεί-
 δη-

δυσιν ὑπερβλητῶς ἠπατημένῃν, οὗτος πάντοτε ἁμαρτάνει. Ἀμαρτήματα βέβαια δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, παρὰ κατ' ὄσον προέρχεται ἀπὸ θέλησιν ἐλευθέραν καὶ γνῶσιν τοῦ πράγματος· ὁ μαινόμενος, παραδείγματος χάριν, δὲν εἶναι ἔνοχος φόρου, ἀν' θανατώσῃ τινά· διότι στερημένος ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῆς λογικῆς, δὲν ἐπιτελεῖ ἐλευθέρως.

Ἀμαρτάνει καὶ ὅστις πράττει μὲ συνείδησιν ἀμφίβολον· διότι ἔχων συνείδησιν ἀμφίβολον, θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ἀμφιβάλλει ἀν' ἢναε ὀρθὴ καὶ βεβαία ἡ κρίσις τοῦ περὶ τοῦ πρακτέου ἢ μὴ πρακτέου, καὶ ὁ τοιοῦτος ἀγνοεῖ ἀν' πρέπει νὰ πράξῃ, ἢ νὰ μὴ πράξῃ. Ἐὰν λοιπὸν πράττῃ μὲ συνείδησιν ἀμφίβολον, ἐμπορεῖ νὰ, ἢ πράξις τοῦ νὰ ἢναε σύμφωνος μὲ τὸν νόμον, ἐμπορεῖ ὅμως νὰ ἢναε καὶ ἐναντία· ὥστε κινδυνεύει νὰ ἁμαρτήσῃ, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἐπιχειρεῖ τὴν πράξιν, ἢ γοῦν θέλει τρόπον τινὰ νὰ ἁμαρτήσῃ.

Ὅτι φαίνεται πιθανώτερον, τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε καὶ ἀληθές· ἐμπορεῖ λοιπὸν ν' ἀκολουθήσῃ νὰ πράττῃ τις κατὰ τὴν πιθανώτεραν συνείδησιν, καὶ μ' ὅλον τοῦτο νὰ πράτ-

τη

τη τῆ ἀλήθειᾳ ἐναντία μὲ τὸν νόμον. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἀμαρτάνει, ὅστις εὐρεθεῖς εἰς περιστάσιν τοῦ πράττειν, δὲν ἐμπόρεσε νὰ εὕρη τὴν ἀλήθειαν* καὶ εἰς τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια τὸν δικαιολογεῖ. Ἐὰν ὅμως ἀναπαύεται εἰς τὴν πιθανὴν δόξαν του, καὶ δὲν ἐπιμελεῖται νὰ ἀποκτήσῃ βεβαίαν ἀλήθειαν, τότε πλέον δὲν ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν ὅ,τι ἠθέλην ἀμαρτήσῃν ἐναντίον τοῦ νόμου* διότι δυνάμενος νὰ ἀποκτήσῃ βεβαίαν γνῶσιν καὶ ἀμελήσας, κατακρίνεται ὡς ἔχων θέλησιν τοῦ ἀμαρτάνειν. Πρέπει λοιπὸν ἐπιμελῶς νὰ παρατηρῶμεν ἂν ἔχωμεν βεβαίαν γνῶσιν τοῦ πράγματος, ὥστε νὰ κρίνωμεν ἀπταισῶς περὶ αὐτοῦ* διότι εἰ δὲν ἔχωμεν τὴν εἰς κρίσιν αὐτοῦ ἀναγκαίαν γνῶσιν, τίποτε δὲν ἐμποροῦμεν νὰ ἀποφασίσωμεν, χωρὶς νὰ πέσωμεν εἰς κατηγορίας μεγάλης θρασύτητος, καὶ εἰς κίνδυνον ἀμαρτίας.

Φρονίμου καὶ σοφοῦ ἔργον εἶναι νὰ ἐξετάζῃ τὴν συνείδησίν του καὶ πρὸ τῆς πράξεως καὶ μετὰ τὴν πράξιν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν πράξιν γνωρίσωμεν τὸ πταῖσμά μας, πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν ἐπανόρθωσίν του, διὰ νὰ ἀπο-

σπα-

σπασθῶμεν ἀπὸ τὸ κακόν. Ἐὰν δὲ μ' ὅλην τὴν προσεκτικὴν παρατήρησίν μας, εὕρισκωμεν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη πιθανότητας ἰσοδυνάμους, πρέπει νὰ μένωμεν εἰς τὸ ἀσφαλέστερον, ἢ γρουν εἰς ἐκείνην τὴν κρίσιν, ἣτις φαίνεται ὅτι ἀπέχει πλεονέτερον ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ ἀμαρτῆσαι.

Γέλος τῆς γενικῆς Ἠθικῆς.

Μ Ε-

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν .

Μ ε ρ ι κ ή Ἠ θ ι κ ή .

Ἡ μερικὴ Ἠθικὴ θεωρεῖ ἰδιαιτέρως τὰ διάφορα χρεῖα τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ χρεῖα ταῦτα εἶναι, ὅσα πρέπει νὰ ἐκπληροῖ εἰς Θεόν, εἰς ἑαυτὸν, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν τούτων στέκει ἡ Ἀρετὴ, καὶ ἡ ἀθέτησις αὐτῶν λέγεται Κακία, φανερόν ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀναφέρεται καὶ ἡ θεωρία τῶν διαφορῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν. Πρὸς τούτοις ἡ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διπλῆ, ἡ μὲν φυσικὴ, καθόσον θεωρεῖται ἐξαρτημένος ἀπὸ μόνον τὸν Θεόν καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους· ἡ δὲ, πολιτικὴ, καθόσον συζῆ μὲ ἀνθρώπους κατὰ συνθήκας καὶ νόμους ῥητοὺς καὶ ἐγγράφους. Ὅσον λοιπὸν ἀνήκει εἰς τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ περὶ τοῦ πολιτικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῶν εἰς Θεὸν Χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει χρέη εἰς Θεόν, ὑποθέτομεν εἰς τὸν ἄνθρωπον γνωστικὴν καὶ ὁμολογουμένην τὴν ὑπάρξιν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικός, καὶ διὰ τοῦ λογικοῦ ἐμπορεῖ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, συμπεραίνεται ἀναπιρρήτως ὅτι τὸ ὑψηλότερον χρέος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ πιστεύῃ ὅτι ὑπάρχει εἰς Θεός, ὄν ὑπέρτατον, ἀκτιστον, ἀπειρον, τέλειον, ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπάρχον, δημιουργὸν πάντων τῶν κτισμάτων. Καὶ μὲ μόνην τὴν δύναμιν τοῦ λογικοῦ ἐμποροῦμεν νὰ γνωρίσωμεν καὶ νὰ καταπεισθῶμεν ὅτι ὑπάρχει τοιοῦτον ὄν. Ὁθεν καθεὶς ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐννοήσῃ τὰς ἀκολουθοῦσας τρεῖς ἰσχυροτάτας ἀποδείξεις.

Α'. Ἐγὼ ὑπάρχω, διότι σκέπτομαι καὶ ἐγὼ σκέπτομαι, αἰσθάνομαι ὅτι ἔχω τί, διὰ τοῦ ὁποίου σκέπτομαι· ἀλλ' ἐγὼ βέβαια δὲν ἔδω-

ἔδωκα τοῦτο εἰς τὸν ἑμαυτόν μου· ἄλλος ὁμοίός μου δὲν μὲ τὸ ἔδωκε· χάρισμα τῆς ὕλης γὰρ ἦναι δὲν ἐμπορεῖ· διότι ἡ ὕλη δὲν σκέπτεται. Δὲν μένει λοιπὸν ἄλλο γὰρ συμπεράνω, παρὰ ὅτι ἔλαβα τὸ σκεπτικὸν τοῦτο ἀπὸ ἄλλο ὄν ἀνώτερον καὶ ἀπὸ ἐμέ, καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου, καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁμοίους με, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα ὑλικά ὄντα. Τοῦτο λοιπὸν τὸ ὄν, τὸ ἀνώτερον ὑπὲρ πάντα, εἶναι ὁ Θεός, ὅστις ἀναγκαίως πρέπει νὰ ὑπῆρχε πρὶν δώσῃ τὴν ὑπαρξιν εἰς τὸν πρῶτον ἀνθρώπον. Οὕτω λοιπὸν ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεώς μας, τὴν ὁποίαν ὅλοι αἰσθανόμεθα, ἀναβαίνομεν καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ.

Β'. Ἡ ὑπαρξις τῆ Θεοῦ ἀποδείχνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα. Ἡ ἔνωσις αὕτη εἶναι ἀκατανόητος εἰς τὸ πνεῦμά μας· δὲν ἐμποροῦμεν ποτὲ νὰ ἐξηγήσωμεν πῶς δύο ὄντα τόσον διάφορα, εὐρίσκονται ὁμοῦ ἐνωμένα· ἀπ' αὐτὴν ὁμῶς τὴν ἀδυναμίαν μας συμπεραίνομεν ὅτι ἐπλάσθημεν ἀπὸ ὄν ἀπείρως σοφώτερον καὶ ἰσχυρότερον παρὰ ἡμᾶς· ἀπὸ ὄν, τοῦ ὁποίου ἡ φύσις μᾶς εἶναι

ναί

ναι ἀκατάληπτος, ἢ ὑπερξία ὅμως ἀναμφί-
βολος.

Γ'. Τέλος πάντων, ἢ ὑπερξίαι τοῦ Θεοῦ
ἀποδείχνεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερξίαν τῶν ὄντων,
ἀπὸ τὸ μεγαλοπρεπές τοῦτο θεῖαμα τοῦ Παν-
τός. Τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀπείρου
ταύτης καὶ θαυμαστῆς μηχανῆς, ἢ ποικιλία,
ἢ τάξις καὶ ἢ ἁρμονία τοῦ ὅλου καὶ ἐκάστου
τῶν μερῶν αὐτοῦ, βεβαιόουν ἕκαστον λογικὸν
καὶ αἰσθητικὸν ἀνθρώπον, ὅτι ταῦτα εἶναι
ἔργα Νοῦς ὑπερτάτου, πανσόφου καὶ ἀπειροδυ-
νάμου. Ἡ ὑπερθαύματος διαδοχὴ τῶν προϊ-
όντων τῆς φύσεως, αἱ περίοδοι τῶν ἀστέρων,
ἢ ἀπειρία τῶν φωτιστικῶν τούτων σωμάτων,
ἢ τακτικὴ περιφορὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελή-
νης, σύμμετρος μὲ τὰς χρείας τοῦ ἀνθρώπου,
ἢ ἀνεξάντλητος γονιμότης τῆς γῆς, ἢ ἀπειρος
ποικιλία τῶν φυτῶν, τὰ ἄνθη ταῦτα, πόσον
λεπτὰ εἰς τὸ ὑφασμάται, πόσον ὡραῖα εἰς
τὰ χρώματα, καὶ ἄρεστὰ εἰς τὴν ὄσφρησιν,
τὸ ἀπειρον τοῦτο πλῆθος τῶν ἐναερίων, τῶν
ἐπιγείων καὶ τῶν ἐνύδρων ζώων· τέλος πάν-
των, οὗτος ὁ ἀξιοθαύματος ὀργανισμὸς τοῦ
ἀνθρωπίου σώματος, πάντα κηρύττουν εἰς
τὸν

τὸν ἄνθρωπον τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, πάντα μαρτυροῦν εἰς αὐτὸν τὴν δύναμιν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Δημιουργοῦ· πάντα τὸν βιάζουσι νὰ φωνάξῃ μετὰ τοῦ Προφήτου·
 „Οἱ Οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· ποίησιν ἡ δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.“
 Ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν τρεῖς ταύτας ἀποδείξεις, ὡς καὶ ἀπὸ ἄλλας πολλὰς, συμπεραίνεται ὅτι ὁποῖος ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ πλέον τολμηρὸς ἀνόητος. Κανεὶς ὅμως δὲν πρέπει ν' ἀποφασίσῃ ὅτι εὐρίσκονται τῇ ἀληθείᾳ ἄθεοι, ἤγουν ἄνθρωποι λογικοὶ καὶ αἰσθητικοί, οἱ ὅποιοι νὰ ἀρνοῦνται ἀποφαντικῶς τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ κάμωσι βαθεῖαν σκέψιν εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐπεχείρησαν τινὲς νὰ ἀποδώσωσι τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν τύχην, εἰς μίαν τυφλὴν συνδρομὴν ἀτόμων· πλὴν τὰ συστήματά των ἐγνωρίσθησαν ψευδῆ, ἀνεσκευάσθησαν ὡς χίμαιραι παραφροούντων, καὶ ἀπερρίφθησαν εἰς τὴν τάξιν τῶν πλέον μεγάλων ἀτοπιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐμπορεῖ νὰ πέσῃ τὸ ἄνθρωπινον πνεῦμα, ὅταν δὲν ὀδηγῆται ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον.

Με-